

ДЕЯКІ ЗАСОБИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА ІНТЕНСИФІКАЦІЇ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ПИСЬМОВОГО МОВЛЕННЯ ТА ЧИТАННЯ ОРИГІНАЛЬНОГО ТЕКСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ У КУРСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ВНЗ

Мойсеєнко Н. Г., Сізова Л. В.

Процес глобалізації, що охопив на сучасному етапі всю світову спільноту, привів до формування нових пріоритетів у сферах політики, економіки, культури та освіти. Активізувались ділові та економічні зв'язки України з країнами дальнього зарубіжжя, змінився сам характер української економіки. Щоб встигати за вимогами часу, сучасний фахівець з економіки повинен вміти працювати з економічною літературою, здобувати необхідну інформацію з іноземних газет та журналів, володіти навичками аудіювання, вільного усного та письмового спілкування. Таким чином, об'єктивно на початку 1990-х років постає питання про необхідність внесення змін у програми з вивчення іноземних мов в економічному ВНЗ, вони спрямовуються на прагматичні потреби майбутніх фахівців, стають більш професійно орієнтованими. Сьогодні вони базуються на компетентнісному підході, який передбачає розвиток таких компетенцій, як лінгвістичної, мовленнєвої, соціально-політичної, інформаційної, соціокультурної, загальноосвітньої [2: 32].

Однією з найсуттєвіших умов формування зазначених вище компетенцій є читання. Саме графічно зафіксований текст в умовах немовного середовища стає для людини найбільш доступним засобом знайомства з лінгвістичними та екстралінгвістичними реаліями іншомовного суспільства. Процес навчання читання автентичних текстів неодноразово розглядався в педагогічній науці та в методиці викладання іноземних мов [1—7]: висвітлювався психологічний аспект цього процесу [3:12-17; 4: 105], окреслювались шляхи його удосконалення та оптимізації [1:28; 2:23—24]. Метою нашого дослідження є визначення найбільш ефективних та відповідних конкретній меті навчання методів формування навичок читання оригінального тексту зі спеціальності на заняттях з іноземної мови професійної спрямованості в економічному ВНЗ України. У пропонованій статті наводяться висновки щодо навчального типу читання.

Курс іноземної мови професійної спрямованості скерований на засвоєння базових знань з фонетики, граматики, лексики іноземної мови, а також специфічних термінологічних одиниць, характерних для тієї або іншої економічної спеціальності. Він також передбачає розвиток навичок читання автентичних текстів, навичок усного та письмового мовлення.

Щодо навичок читання неадаптованого тексту, то вони є предметом уваги викладачів з перших занять з іноземної мови. Визначення самого поняття "читання" дає змогу окреслити шляхи вирішення проблеми розвитку умінь, необхідних для виконання цього процесу. Під читанням ми розуміємо процес рецепції графічно зафіксованого тексту, результатом якої є створення смислів, обумовлених лінгвістичною та екстралінгвістичною компетенціями особистості. Для того, щоб процес читання був результативним, читач повинен адекватно інтерпретувати смисли, заcodedані в тексті автором, для цього повинні збігатися їх лінгвістична та екстралінгвістична компетенції, що виявляються у зазначеному відрізку мовлення. Проблема полягає в тому, щоб довести лінгвістичні та екстралінгвістичні компетенції читача до такого рівня, щоб він зрозумів посил автора тексту.

Аналіз спеціальної літератури та експериментальні дослідження дають змогу дійти таких висновків щодо шляхів вирішення зазначеної вище проблеми:

1. Варіативність граматичних конструкцій, лексичних (та їх різновиду термінологічних) одиниць є лімітованою у вузькоспеціальному економічному тексті. Це дає змогу поступово звести зону незнань студента у сфері лінгвістичних та екстралінгвістичних економічних реалій до мінімуму.

2. В умовах дуже обмеженої кількості аудиторних годин, відведених на вивчення іноземної мови професійного спрямування в економічному ВНЗ (від 2 годин на тиждень до 4 — залежно від спеціальності), існує можливість оптимізувати та інтенсифікувати процес навчання читання оригінального тексту. Час на засвоєння тексту в 5000 знаків скорочувався вдвічі за рахунок таких прийомів:

а) складання передтекстового поабзацного коментарю. Виходячи з положення про те, що навчальне читання потребує максимально повного та точного розуміння інформації, що міститься в тексті, а також її критичного переосмислення, уявляється необхідним навести повний граматичний опис тексту, лінгвокрасназвачі пояснення, пояснення економічних понять, переклад складних для розуміння словосполучень, фразеологічних єдностей, термінів, щоб максимально полегшити роботу студентів. Усі зазначені пояснення доцільно розташовували в тексті перед кожним наступним абзацом у вигляді передтекстового поабзацного коментарю;

б) використання післятекстових вправ на активізацію нового матеріалу. Найбільш ефективними післятекстовими вправами, що сприяють активізації знань лексики, виявились такі: пошук відповідних еквівалентів у рідній та іноземній мовах, переклад речень з активною лексикою з

іноземної мови на рідну і навпаки, підбір правильного перекладу (визначення) певного терміна, використання активного словника у власних повідомленнях за тематикою тексту. Наступні вправи здаються найбільш ефективними для засвоєння граматичних конструкцій: знайдіть у тексті речення, що мають зазначене граматичне явище, перекладіть їх на рідну мову. Складіть свої власні речення із зазначеною граматичною конструкцією. Підстановочні вправи та вправи на розкриття дужок;

в) серед виконаних вправ на пошук необхідної інформації найбільш продуктивними виявились такі: випишіть з тексту слова та словосполучення, що відповідають ключовим поняттям тексту, складіть план тексту; поставте якомога більше запитань до тексту, сукупність відповідей на які буде становити собою короткий переказ тексту, знайдіть серед своїх питань такі, що є найважливішими для розкриття проблематики тексту;

г) робота з навчального типу читання оригінального тексту завершується складанням доповіді за тематикою тексту з використанням активної лексики та граматики.

Таким чином, навчальне читання оригінального тексту зі спеціальності на заняттях з іноземної мови професійної спрямованості в економічному ВНЗ є однією із складових комунікативної компетенції майбутнього фахівця і водночас однією з найсуттєвіших умов формування таких компетенцій, як лінгвістична, мовленнєва, соціально-політична, інформаційна, соціокультурна, загальноосвітня. Процес формування навичок навчального читання оригінального економічного тексту може бути оптимізовано за рахунок лінгвокраєзнавчих, лінгвістичних та економічних тлумачних передтекстових поабзацних коментарів та інтенсифіковано за допомогою вправ, складених згідно з алгоритмом активізації.

Навчання письмовому мовленню включає мовленнєві вправи для навчання складання письмової доповіді, письмово-мовленнєвих вправ у процесі роботи із друкованим текстом, письмово-мовленнєві вправи, обумовлені процесом читання, аудіювання усного спілкування.

У випадку із студентами економічних спеціальностей етап навчання письму та орфографії націлене та засвоєння правильного написання нових лексичних одиниць. Ця навичка може тренуватися за допомогою наступних вправ: випишіть із тексту слова, що позначають дію, вказують на конкретні та абстрактні поняття, виділіть у тексті та випишіть незнайомі терміни, дайте їх пояснення, виправте помилки у орфограмах, трансформуйте письмово слова та речення із однієї форми в іншу згідно із зразком або правилом, вирішіть кросворд, напишіть диктант або диктант-переклад.

Ми також можемо запропонувати ряд вправ на тренування навичок письмового мовлення: дайте письмову відповідь на запропоновані запитання, розкрийте скобки у реченні, підставте слова, словосполучення та елементи речень у пропуски, об'єднайте роз'єднані репліки діалогу та речення, запишіть у формі єдиного, логічного тексту.

Особливо хтілося б зупинитись на особливостях роботи над письмово — мовленнєвими вправами для роботи із друкованим текстом. Ці вправи мають виконуватись на другому етапі роботи над темою, після опрацювання інтродуктивних вправ, вони мають своєю метою активізацію пропонованого нового матеріалу. До них можна віднести наступні завдання:

- 1) Випишіть із тексту речення із ключовими словами, що розкривають тему (розривають сюжет)
- 2) Дати назву абзацам тексту
- 3) Скласти тези до кожної смислової частини тексту
- 4) Складіть письмове висловлювання — роздум відносно змісту тексту, приймаючи при цьому до уваги характер адресата.
- 5) Знайдіть у тексті інформацію для цільового письмового повідомлення.
- 6) Підготуйте тематичне або проблемне повідомлення у письмовій формі для подальшого усного обговорювання у ситуації публічного спілкування.
- 7) Складіть реферат тексту.
- 8) Зробіть анотацію тексту.
- 9) Підготуйте план — конспект усної доповіді.
- 10) Згідно із планом усної доповіді складіть конспект (тези), використовують конкретний текст або добірку текстів за конкретною темою або проблемою.

Стосовно останнього (10) пункту необхідно зазначити, що дослідник із питань навчання англійської мови академічного письма Р.І. М'ясоїд пропонує наступну схему роботи над тезами доповіді: 1) опрацювання теоретичного та ілюстративного матеріалу; 2) аналіз особливостей структурних компонентів, вправ; 3) написання тез доповіді за темою власного дослідження. Даний алгоритм, на нашу думку, можна застосувати як при написанні тез доповіді наукової конференції, так і при складанні тез доповіді за темою того чи іншого заняття.

Особливу увагу хотілося б приділити розробці вправ для навчання написання побутових та ділових листів, складанню ділової документації. Для оволодіння такими уміннями необхідно перш за

все ознайомитись із оригінальними текстами, проаналізувати їх за змістом та виділити їх лінгвістичні особливості. Окремо визначити суттєві кліше, вивчити їх. Оволодіти схемою логічної побудови міста або документу. Останнім етапом має бути складання свого власного тексту відповідного спрямування.

У випадку із студентами економічних спеціальностей етап навчання письму та орфографії націлене та засвоєння правильного написання нових лексичних одиниць. Ця навичка може тренуватися за допомогою наступних вправ: випишіть із тексту слова, що позначають дію, указують на конкретні та абстрактні поняття, виділіть у тексті та випишіть незнайомі терміни, дайте їх пояснення, виправте помилки у орфограмах, трансформуйте письмово слова та речення із однієї форми в іншу згідно із зразком або правилом, вирішіть кросворд, напишіть диктант або диктант-переклад.

Ми також можемо запропонувати ряд вправ на тренування навичок письмового мовлення: дайте письмову відповідь на запропоновані запитання, розкрийте скобки у реченні, підставте слова, словосполучення та елементи речень у пропуски, об'єднайте роз'єднані репліки діалогу та речення, запишіть у формі єдиного, логічного тексту.

Особливо хотілося б зупинитись на особливостях роботи над письмово — мовленнєвими вправами для роботи із друкованим текстом. Ці вправи мають виконуватись на другому етапі роботи над темою, після опрацювання інтродуктивних вправ, вони мають своєю метою активізацію пропонованого нового матеріалу. До них можна віднести наступні завдання:

- 11) Випишіть із тексту речення із ключовими словами, що розкривають тему (розривають сюжет)
- 12) Дати назву абзацам тексту
- 13) Скласти тези до кожної смислової частини тексту
- 14) Складіть письмове висловлювання — роздум відносно змісту тексту, приймаючи при цьому до уваги характер адресата.
- 15) Знайдіть у тексті інформацію для цільового письмового повідомлення.
- 16) Підготуйте тематичне або проблемне повідомлення у письмовій формі для подальшого усного обговорювання у ситуації публічного спілкування.
- 17) Складіть реферат тексту.
- 18) Зробіть анотацію тексту.
- 19) Підготуйте план — конспект усної доповіді.
- 20) Згідно із планом усної доповіді складіть конспект (тези), використовують конкретний текст або добірку текстів за конкретною темою або проблемою.

Стосовно останнього (10) пункту необхідно зазначити, що дослідник із питань навчання англійської академічного письма Р.І. М'ясоїд пропонує наступну схему роботи над тезами доповіді: 1) опрацювання теоретичного та ілюстративного матеріалу; 2) аналіз особливостей структурних компонентів, вправ; 3) написання тез доповіді за темою власного дослідження. Даний алгоритм, на нашу думку, можна застосувати як при написанні тез доповіді наукової конференції, так і при складанні тез доповіді за темою того чи іншого заняття.

Особливу увагу хотілося б приділити розробці вправ для навчання написання побутових та ділових листів, складанню ділової документації. Для оволодіння такими уміннями необхідно перш за все ознайомитись із оригінальними текстами, проаналізувати їх за змістом та виділити їх лінгвістичні особливості. Окремо визначити суттєві кліше, вивчити їх. Оволодіти схемою логічної побудови міста або документу. Останнім етапом має бути складання свого власного тексту відповідного спрямування.

Література

1. Гальскова Н. Н. *Современная методика обучения иностранным языкам.* — М.: АРТИ-ГЛОССА, 2000. - 165 с.
2. Голубенко Л. Н., Панченко М. А., Коляда В. П. *Обновление целей преподавания иностранных языков в XXI ст. // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції з питань методики викладання іноземних мов пам'яті проф. В. Л. Скалкіна, 15 — 16 лютого 2007 року.* — Одеса, 2007. — С. 23 — 34.
3. Клычникова З. И. *Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке.* — 2-е изд. — М., 1983. — 126 с.
4. Муха Л. С. *Психологический аспект процесса обучения англоязычному чтению // Наукові записки міжнародного гуманітарного університету.* — Одеса, 2007. - №6. - С. 105 — 108.

